

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Андрій Блануца
Київ

Литовська Метрика в комплексі пізньосередньовічних джерел з історії України: проблеми вивчення та публікації. Матеріали круглого столу (Київ, Інституту історії України НАН України 21 березня 2012 р.). – К., Інститут історії України НАН України, 2012. – 58 с.

У запропонованому читацькому загалу, як фахівців, так і представників широких кіл гуманітаристики, збірнику вміщено виступи учасників круглого столу «Литовська Метрика в комплексі пізньосередньовічних джерел з історії України: проблеми вивчення та публікації» (Київ, Інституту історії України НАН України 21 березня 2012 р.), в яких піднято проблему сучасного стану дослідження та публікації національного документального комплексу пізнього середньовіччя та раннього нового часу, а також надано пропозиції та рекомендації щодо її розв'язання.

Це по суті, перший підсумок роботи з тематики джерелознавства і археографії доби Великого князівства Литовського в Інституті історії України НАН України та інших наукових центрів, а сам круглий стіл став можливим завдяки ініціативи молодого покоління українських литуаністів, що зробили поважний внесок у вивчення різних проблем литовської доби.

Так, у збірнику матеріалів круглого столу підняті різноманітні проблеми досвіду, сучасного стану та перспектив відродження видавничого проекту «Пізньосередньовічні джерела з історії України та Литовська

Метрика». Варто указати на коло фахівців, які висловили своє бачення та пропозиції щодо системної роботи над національним архівним фондом доби пізнього середньовіччя – раннього нового часу з подальшим виданням комплексу актових та нарративних джерел: Геннадій Боряк, Андрій Блануца, Олег Дячок, Ірина Ворончук, Владислав Берковський, Ігор Тесленко, Дмитро Ващук, Лариса Жеребцова, Дмитро Вирський, Володимир Поліщук, Орест Заяць, Петро Кулаковський, Владислав Безпалько, Віктор Атаманенко, Василь Кононенко. Всі фахівці у своїх матеріалах виклали шляхи, методи та засоби можливого вирішення проблеми видавничого проекту, зазначено вище.

Г. Боряком відмічено, що досі в Україні не має зведеного анотованого реєстру давніх українських актів, «ми їх навіть не порахували, а їх є відносно незначна кількість, якщо порівнювати цей масив із центрально-європейським масивом актових документів будь-якої країни (будь-який національний сегмент загальноєвропейського середньовічного і ранньомодерного актового комплексу буде на порядки більшим, аніж аналогічний український масив). Усі українські акти неодноразово публікувалися і вводилися у той чи інший спосіб до наукового обігу, відтак мають обширну бібліографію, але не мають сучасної актографії, за влучним висловом І. Каманіна»

Публікація українськими метрикантами двох книг ЛМ, №№ 561 та 22, є своєрідним відродженням розпочатого, утім так і не завершеного українського видавничого проекту кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст¹. На сьогодні є кілька спеціалізованих продовжуваних видань, в яких представлені сучасні дослідження ЛМ та її матеріалів. Наприклад, це такі видання, як «Новости Литовской Метрики, Вильнюс», «METRICIANA: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага, Минск»,² «Ukraina Lithuania: студії з історії Великого князівства Литовського, Київ», а також в інших журналах та збірниках наукових праць, що стало результатом активного зростання інтересу до ЛМ як джерела для вивчення різноманітних аспектів історії ВКЛ з середини 90-х рр. ХХ ст. серед литовських, білоруських, польських, російських та українських істориків³. На сьогодні на фінальній стадії перебуває знову спільний українсько-

¹ Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку. Тези доповідей республіканської наради, грудень 1988 р. – К., 1988. – 252 с.

² Новости Литовской Метрики. №1–10. Вильнюс, 1997–2008; METRICIANA: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага. – Т. I–IV. – Мн., 2001–2007.

³ Блануца А., Ващук Д. Україна: литовський період історії (сучасна історіографія і історичне свідомість) // Lietuvos didžiosios kunigaikštijos tradicija ir tautiniai paratuvai. – Vilnius, 2009. – Р. 321–336. В Україні на сьогодні засновано єдиний спеціалізований часопис з проблем дослідження Великого князівства Литовського та Литовської

литовський проект за литовською видавничою програмою по виданню 32 книги записів ЛМ.

Загалом у збірнику вміщено аналітичні матеріали з блоку питань, що були винесені на обговорення на круглий стіл:

1. Джерела XIV–XV ст. з історії України: досвід публікації, проекти щодо створення зведеного анотованого реєстру актів;
2. Литовська метрика: досвід зарубіжної та вітчизняної археографії, перспективи українського видавничого проекту;
3. Перспективи організації робочої групи по виданню джерел з історії України XIV–XVI ст.

У результаті фахівці представили індивідуальні тексти з пропозиціями щодо відродження видавничого проекту. Обговоривши питання й проблеми, винесені на розгляд фахівців під час роботи круглого столу «Литовська Метрика в комплексі пізньосередньовічних джерел з історії України: проблеми вивчення та публікації», учасники засідання прийняли наступні пропозиції та рекомендації щодо активізації роботи з дослідження та публікації джерел з пізньосередньовічної та ранньомодерної історії України:

1. Створити робочу групу при Інституті історії України НАН України з реєстрації й опрацювання найдавнішого збереженого документального масиву. При цьому важливо брати до уваги увесь наявний комплекс опублікованих джерел XIII–XV ст. з історії усіх українських земель – Наддніпрянщини, Чернігово-Сіверщини, Криму, Волині, Галичини, Поділля, Закарпаття та Буковини;

2. На базі робочої групи створити дослідницький координаційний підрозділ при Інституті історії України НАН України «Центр дослідження та публікації джерел з історії України XIV–XVII ст.»;

3. Центр можна також розглядати як осередок підготовки литуаністів та археографів;

4. Пріоритетним у роботі Центру вважати дослідження та видання джерельних комплексів Литовської Метрики, а також тематичних збірників, наприклад, акти Свидригайла Ольгердовича «Свидригайліана», князівських та шляхетських родів тощо;

5. Розпочати роботу із створення електронної бази даних джерел, яка б містила назви та локалізацію географічних об'єктів (міст, містечок, маєтків, селищ тощо) за повітами і землями, що існували на території України у XIV–XVII ст.

метрики. Це – згаданий вище «Ukraina Lithuanica: студії з історії Великого князівства Литовського. – К., 2009. – Т. I.»

6. Проект має спиратися на ресурси світової мережі Інтернет та втілюватися на основі сучасних цифрових технологій та створення електронних баз даних. Для реалізації проекту створити відповідний веб-сайт.

7. Враховуючи складність, багатогранність та масштабність проблеми актуалізації історичних джерел, а також загальнонаціональний характер пропонованих проектів, вважаємо за необхідне розробку державної програми видання писемних пам'яток історії та культури України.